

"DENGIZKO'L" (BUXORO) TABIIY MINERAL TUZLARNING TERI KASALLIKLARIDA ISHLATILISHI

Erkinoy Raximova Erkinoy Egamberdiyevna.
Alfraganus University NOTT, Toshkent, O'zbekiston
e-mail: erkinoyrakhimova@mail.com
<https://doi.org/10.5281/zenodo.10683763>

Anotatsiya

Rivojlanishning hozirgi bosqichida rasmiy tibbiyot an'anaviy tibbiyot tizimlarining ko'p asrlik tajribasiga tobora ko'proq murojaat qilmoqda va shuning uchun davolashning balneologik usuli tobora ommalashib bormoqda. Dorivor o'simlik materiallaridan suvli ekstraktlardan an'anaviy foydalanish bilan bir qatorda, vannalar tayyorlash uchun biologik faol moddalarning ikkala alohida guruhini (vannalar uchun efir moylari) o'z ichiga olgan fitopreparatlar, mineral tuzlar qo'llaniladi va ularning komplekslari (suvda eriydigan ekstraktlar, konsentratlar va boshqalar). Sanoat ishlab chiqarishining balneologik mahsulotlaridan foydalanish balneologik muolajalar sifatini sezilarli darajada yaxshilash va ularning farmakologik ta'sirining yuqori samaradorligini ta'minlash imkonini beradi. Bugungi kunda teri kasalliklari sezilarli darajada xalqaro muammolarga aylanib bormoqda, shuni inobatga olgan holda vatanimiz hududidagi shifobaxsh tuzlar o'rganishga qaror qilindi.

Kalit so'zlar. "Dengizko'l" (Buxoro) tuzi, toshbaqa kasalligi (psoriaz), balneoterapiya.

Mavzuning dolzarbligi: "Dengizko'l" (Buxoro), "Tuzkon" (Jizzax), "Sho'rkon" (Farg'ona), "Xo'jakon" (Surxondaryo) sho'r suv havzalarining mineral, tuzli eritmalarning gidrokimyoviy tarkibi, tuzli qatlamlarning hosil bo'lish qonuniyatlari aniqlandi. Bu havzalar osh tuzi bilan bir qatorda qimmatli natriy sulfat, shuningdek, kaliyli, magniyli va bromli tuzlarga boy ekanligi, tuzli qatlamlarda natriy xloriddan tashqari, tarkibida magniy va natriy bo'lgan astraxonit va eleolit ko'rinishidagi minerallar borligi ko'rsatib berildi va o'rganish natijasida tuzlar turli xil teri kasalliklarida samarali natija berishi o'rganildi. Bir qator teri kasalliklari o'rganilib ularni davolashda o'lik dengiz tuzlari vannalar taklif qilingan, to'siq funktsiyasi, gomeostaz, yallig'lanish bilan bog'liq turli xil teri biomarkerlarining ifodasi va tirnash xususiyati o'lik dengiz tuzining tarkibidagi magniy xlorid bilan bog'liq ekanligi aniqlandi.

Mavzuning maqsadi: Adabiyotlarda keltirilgan ma'lumotlarga asosan O'zbekiston hududlaridagi dengiz va ko'llardan olinadigan tuzlar, ularning xalq tabobatida teri kasalliklarida qo'llanishini o'rganish. Uy sharoitda shifobaxsh vannalardan foydalanishni tashkil qilish hamda ko'p dermatologik kasalliklarni davolashda ishlatiladigan mineral tuzlarni ishlab chiqarish.

Usul va uslublar: Adabiyotlarni tahliliy o'rganish va tuzlarni xalq tabobatida ishlatilish ko'lamini baholash.

Natijalar: O'zbekiston hududlaridagi tuz konlari o'rganildi va "Dengizko'l" (Buxoro), "Tuzkon" (Jizzax), "Sho'rkon" (Farg'ona), "Xo'jakon" (Surxondaryo) sho'r suv havzalarining mineral, tuzli eritmalarning gidrokimyoviy tarkibi, tuzli qatlamlari shifobaxsh ekanligi aniqlandi. Bu havzalar osh tuzi bilan bir qatorda qimmatli natriy sulfat, shuningdek, kaliyli, magniyli va bromli tuzlarga boy ekanligi, tuzli qatlamlarda natriy xloriddan tashqari, tarkibida magniy va natriy bo'lgan astraxonit va eleolit ko'rinishidagi minerallar borligi ko'rsatib berdi. Tajribalar natijasida tuzli konlardan amalda foydalanish, tuzli eritmalar va suv havzalari tubidagi balchikdarni mahalliy shifoxonalarda muolajalar uchun qo'llash tavsiya etildi va

bemorlarga qulaylik yaratish shuningdek xalq tabobatini rivojlantirish maqsadida tayyor tuzli minerallarni ishlab chiqarish ko'zda tutildi. Tuzli vannalar tanaga bir qator foydali ta'sir ko'rsatadigan protsedura bo'lib, ular orasida: qon aylanishini faollashtirish, metabolik jarayonlarni tezlashtirish, tananing himoya kuchlarini tiklash, regeneratsiya jarayonlarini rag'batlantirish, ortiqcha suyuqlik, toksinlar va boshqa toksik moddalarni tanadan olib tashlash va teri kasalliklarida ekzema, toshbaqa kasalligida samarali natija beradi. Hamda og'rigan mushaklar va bo'g'imlarning patologiyalari va shikastlanishlari, ko'karishlar va yoriqlar bilan, tananing qimmatli moddalar bilan to'yinganligi, asab tizimini normalizatsiya qilish, tiklash harakati va tinchlantiruvchi ta'sir ko'rsatadi.

Xulosa: O'zbekiston hududlaridagi "Dengizko'l" (Buxoro) tuzini o'rganib, uni yanada minerallashtirib, yurtimizda uchraydigan teri kasalliklarini davolashda ishlatilinishi ko'zda tutilgan. Zero ushbu mahsulotning foydali xususiyatlari bisyordir. Masalan, modda almashinuvini faollashtiradi, yurak-qon tomir faoliyatini yaxshilaydi, immunitet va asab tizimini mustahkamlaydi, teri, soch va tirnoqlarga go'zallik tuhfa etadi. Shu bilan birga, taom va eguliklarda ham foydalanish mumkin. Bugungi globallashuv davrida butun dunyoda barcha sohalarning jadal sur'atlar bilan rivojlanayotganini ko'rishimiz mumkin. Shu bilan birgalikda bir qator teri kasalliklari ham avj olmoqda, lekin davolashda yetarlicha muammolar bor. Toshbaqa kasalligini davolashda balneoterapiya usuli uzoq muddat davolanishni talab qiladi, shuning uchun bemorlarga qulaylik yaratish maqsadida "Dengizko'l" tuzlaridan foydalanib foydali vositalarni yaratish maqsad qilib olindi. Tajribalar natijasida tuzli konlardan amalda foydalanish, tuzli eritmalar va suv havzalari tubidagi balchiqlarni mahalliy shifoxonalarda muolajalar uchun qo'llash tavsiya etildi.

Adabiyotlar.

1. Egamberdiyevna, E. R. E., & Sodiqovich, J. F. (2024). The Use of Natural Mineral Salts "Dengizkul"(Bukhara) in Psoriasis. *American Journal of Pediatric Medicine and Health Sciences* (2993-2149), 2(1), 260-262.
2. Rakhimova E.E., Jalilov F.S., Saidkarimova Yo.T. (2023). Tabiiy mineral tuzlarning xalq tabobatida teri kasalliklarida ishlatilishi. Abu Ali ibn Sino va zamonaviy farmatsevtikada innovatsiyalar mavzusidagi VI xalqaro ilmiy-amaliy anjuman to'plami, Toshkent(295 B.)
3. Parisi R, Symmons DP, Griffiths CE, Ashcroft DM. Global epidemiology of psoriasis: a systematic review of incidence and prevalence. *J Invest Dermatol.* (2013) 133:377–85. doi: 10.1038/jid.2012.339
4. Lebowhl M. Psoriasis. *Lancet.* (2003) 361:1197–204. doi: 10.1016/S0140-6736(03)12954-6
5. Kim WB, Jerome D, Yeung J. Diagnosis and management of psoriasis. *Can Fam Phys.* (2017) 63:278–85.